بلال عزیزی شهرلری

شنجاۀ خلق نشریاتی

2

٥١٢٣٧٤٤

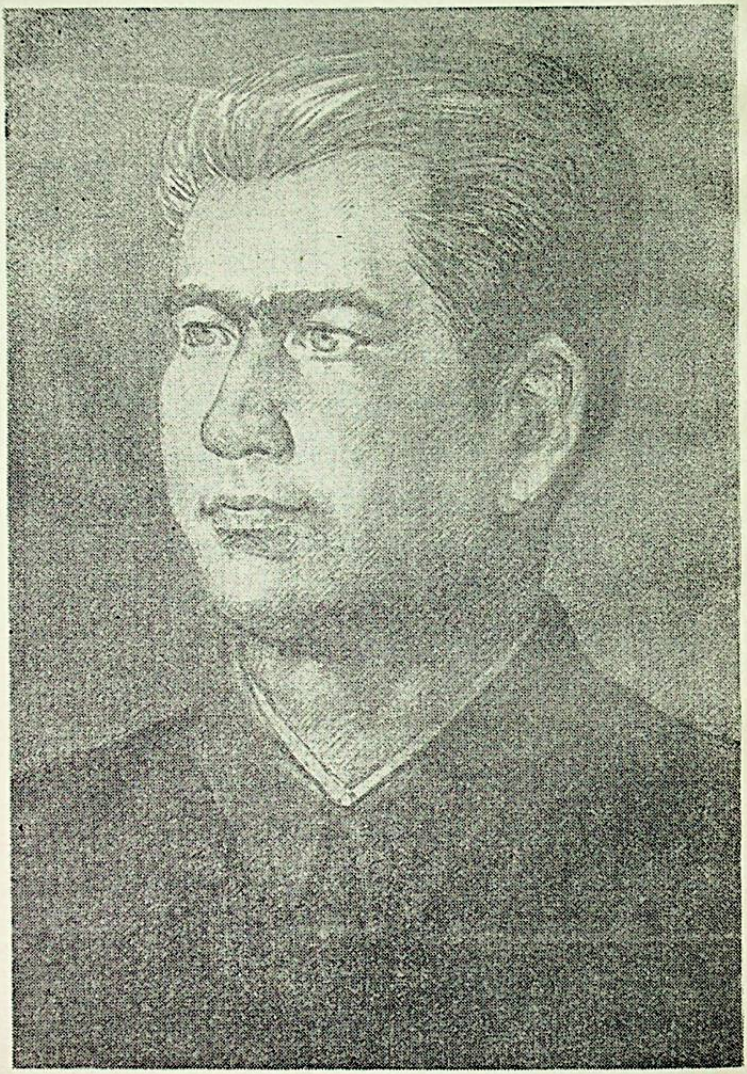
بىلال ئېزىزى شېئىرلىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

بىلال ئېزىنزى شېئرلىرى

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقىتىدۇ
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
1981 - يىل 11 - ئاي 1 - نەشرى
1982 - يىل 2 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاپ نومۇرى: M10098·560
باھاسى: 0.17 يۈەن

نەشرىياتتىن

لىن بياۋ، جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلاۋىي گۇرۇھى زورلۇق - زومبۇلۇق قىلغان ئاپەتلىك يىللاردا شائىر بىلال ئىزىزى توھمەت ۋە ھاقارەتكە ئۇچرىدى. ئۇنىڭ جەڭگە- ۋار شېئىرلىرى "زەھەرلىك چوپ" دەپ قارىلىپ، تۇنجى قېتىم نەشر قىلىنغان شېئىرلار توپلىمى يوقىتىۋېتىلدى.

لېكىن، ئەكسىيەتچىلەرنىڭ بۇ شۇملۇق - قۇۋلۇقلىرى شائىرنىڭ شانلىق ئوبرازىنى ۋە يالقۇنلۇق شېئىرلىرىنى خەلق قەلبىدىن ئۇچۇرۇۋېتەلمىدى. خەلق بىلال ئىزىزنىمۇ خۇددى اوتېۋۇلا مۇتەللىپنى سۈيگەندەك چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن ياد ئەتتى. ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى چىن قەلبىدىن سۈيۈپ ئوقۇشنى ئارزۇ قىلىپ كەلدى.

بىز كەڭ كىتاپخانىلارنىڭ تەلۋىگە ئاساسەن، شائىر- نىڭ كىشىر نىياز، ئەرشىدىن تاتلىق يولداشلار تەرىپى- دىن توپلىنىپ، 1957 - يىلى نەشرىياتىمىز نەشر قى- لغان شېئىرلار توپلىمىنى تولۇقلاپ قايتا نەشر قىلدۇق. توپلامنىڭ بۇ قېتىمقى نەشرىگە يولداش ئەلقەم ئەخمەت- نىڭ «شائىر بىلال ئىزىزى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىي يولى» ناملىق ماقالىسى قوشۇپ بېرىلدى. توپلامنى نەشرگە تەييارلاشتا يولداش ئەلقەم ئەخمەتنىڭ يىقىندىن يارەمىدە بولدى.

مۇندەرىجە

شائىر بىلال ئىزىزى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1
بىرلىك 10
مەكتەپ 11
ئوقۇش بىلەن 13
گۈزەل شەنجاڭ 15
كۇرەش بىلەن 18
ئاپرىل قىزغىن 19
ئانا بىلەن قىز 22
دۇشمەن نەمە قىلماقچى 27
ۋەتەن خەسلەتلىرى 29
ۋەتەن ئۈچۈن 32
يولداشىمغا 33
قەرزىمىز 35
مۇستەھكەم 37
گۈلۈمگە 39
رۇبائى 40
زىيائى غەزىلىگە مۇخەممەس 41
غەزەل 43
مارت شامىلىغا خىتاب 45

كوڭۈل 47
نمه بولدی 48
ئومۇر ئاتقان ئوق..... 51
يمللارغا سوئال..... 53
بۇلبۇلنىڭ گۈلگه نالسی..... 56
دىلبىرىمگه 58
ئوامسۇن 60
يمگىت 61
ئوينا 63
بۇرادىرىمگه..... 66
قەلەمگه خىتاپ..... 68
پارچىلار..... 71

شائىر بىلال ئىزىزى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىي يولى

ئەلقەم ئەختەم

بىلال ئىزىزى ئۇزىنىڭ ئوتكۇر ۋە گۈزەل شېئىرلىرى بىلەن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا بەلگىلىك تۆھپە قوشقان ۋە ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ مىراسلىرىنا ئۇنۇملۇك ۋارىسلىق قىلىش ئاساسىدا يېڭى شېئىرىيەت سەھىپىسىنى ئاچقان شائىرلارنىڭ بىرى.

بىلال ئىزىزى قاراڭغۇ زۇلمەت ئىچىدە ياشىدى. لېكىن ئۇ جاپاكەش خەلقنىڭ ئازاتلىق تېگىنى، ۋەتەننىڭ ھورلۇقىنى كۆيلىدى، قەلىمنى ئوتكۇر قورال قىلىپ، گۈزەل مىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى كۈرەش قىلدى. ئۇ چەگگۈزار شېئىرلىرى ئارقىلىق خەلقنى ئويغىنىپ ئوز ئازاتلىغىنى، تەڭلىك ـ باراۋەرلىگىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا چاقىردى، شائىرنىڭ يالقۇناۋۇق شېئىرىدىكى مۇنداق پىكىرلەرنى تۇۋەندىكى مىسرالاردىن ئېنىق كۆرۈش مۇمكىن:

قەتتى ئالغا باس، ئەلنى ياران قىل!
ئۇتۇق ساڭا خاس، ئىشنى ئوبدان قىل!
زۇلۇم سازىنى، جاپاكارىنى،
كۆلپەت داغىنى چوقۇم يەكسان قىل!
ھەقىقەت ئۈچۈن، ئادالەت ئۈچۈن،
ۋەتىنىڭ ئۈچۈن جاننى قۇربان قىل!
كوڭۈلمەر ئارا، قالماسۇن قارا،
سىناشقا يارا، ھەقنى مىزان قىل!

غاپىللىقتىن قاچ، كوزۇڭنى چوڭ ئاچ،
ئەقلىڭدىن نۇر ساچ، ئىلھام سەيلان قىل!
قارا كۈنلەرگە، مۇدھىش تۈنلەرگە،
ۋەھشى ئەللەرگە نەپرەت بايان قىل!

شائىر بىلال ئىزىزى 1921 - يىلى تۇغۇلىدى ۋە خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ئىلچى ناھىيىسىدە ئوسۇپ چوڭ بولدى. ئۇنىڭ مىللىتى ئۇزبەك بولۇپ، ئاتىسى نامرات، لېكىن ئوقۇمۇشلۇق سىياسىلا ئادەم ئىدى. بىلال ئىزىزى ساۋادىنى ئوز ئائىلىسىدە چىقارغاندىن كېيىن ئەمەت ھاجى دېگەن كىشىنىڭ خوتەندە ئاچقان دىنىي مەكتىۋىگە كىرىپ ئوقىدى، بۇ ۋاقىتتىكى دىنىي مەكتەپلەردە ناۋايى، لوتپى، نوبىتى قاتارلىق كىلاسسىك شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرى رەسمى دەرس قىلىپ ئوتۇلەتتى.
كىچىگىدىلا ئەدەبىياتقا ئىشتىياق باغلىغان ياش

بىلال ئېزىزى مەكتەپتە ئۇلارنىڭ شېئىرلىرىنى بېزىلىنىپ ئۇگەندى ۋە يادقا ئالدى. بۇ ئارقىلىق كىلاسسىك ئەدەبىيات بىلەن تونۇشۇپ، مەلۇم چۈشەنچە ھاسىل قىلدى. بۇ بىلال ئېزىزىنىڭ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىشىغا كۈچ-لۈك تەسىر كۆرسەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ 1936 - يىلدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشتى.

بىراق ئۇ چاغلاردا خوتەندە مەتبۇئات - نەشرىيات ئورۇنلىرى بولمىغانلىقتىن بىلال ئېزىزى يازغان شېئىرلىرىنى خاتىرە دەپتىرىدىلا ساقلاپ يۈردى.

1937 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ماخۇسەنىڭ خوتەندەكى مائىمانچىلىقلىرى ۋە ئۇنىڭ قالدۇق قىسملىرى يوقىتىلغاندىن كېيىن خوتەندە 1938 - يىلدىن باشلاپ بىر قەدەر ئىلغار مائارىپ - مەتبۇئات ئورۇنلىرى تەسىس قىلىندى ۋە ۋىلايەتلىك «خوتەن گېزىتى» نەشر قىلىنىشقا باشلىدى.

1938 - يىلى خوتەندە تۇنجى قېتىم دارىلتام مەكتىۋى ئېچىلغاندا بىلال ئېزىزى بۇ مەكتەپنىڭ يۇقۇرى سىنىپىدا بىر يىل ئوقۇدى. 1939 - يىلى خوتەندە ئېچىلغان بىرىنچى نوۋەتلىك ئوقۇتقۇچىلار يېتىشتۈرۈش كۇرسىغا ئوقۇشقا كىردى. بۇ مەزگىلدە جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئۇرۇمچىدە خىزمەت قىلىۋاتقان بىر قىسىم ئەزالىرى خوتەنگە بېرىپ خىزمەتكە ئورۇنلاشقان بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدىن يولداش ماجاۋسۇڭ خوتەن مائارىپ ئىدارىسىنىڭ مۇپەتتىشى بولۇپ ئىشلەيتتى. بە-

لال ئەزدىن ئوقۇتقۇچىلار كۇرسىنى پۈتتۈرۈپ چىققاندىن كېيىن يولداش ما جاۋسۇڭ ئۇنى «خوتەن گېزىتى»ئىدا-رىسىغا خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇردى. بىلال ئەزىزى «خو-تەن گېزىتى»دە ئىشلەۋاتقان چاغلىرىدا چوڭقۇر مەزمۇن-غا ئىگە بىرمۇنچە شېئىرلارنى يازدى ۋە ئۇنى گېزىتتە ئېلان قىلدى. شائىرنىڭ بۇ يىللار ئىچىدە يازغان ۋە ئېلان قىلغان شېئىرلىرى بىرلىك، ئىتتىپاقلىقنى مۇستەھ-كەملەش، مەدەنىي ئاقارتىشنى ئىلگىرى سۈرۈش، ياپون جاھانگىرلىگىگە قارشى تۇرۇش ۋە جۇڭگونى ئازات قى-لىشتىن ئىبارەت يېڭىچە ئىدىيە بىلەن يۇغۇرۇلغان ئىدى.

شائىرنىڭ «بىرلىك»، «مەكتەپ»، «ئوقۇش بىلەن»، «ئانا بىلەن قىز»، «كۇرەش بىلەن»، «ئاپرىل قىزىغا»، «دۇشمەن نېمە قىلماقچى»، «گۈزەل شىنجاڭ»..... قا-تارلىق شېئىرلىرى ئەنە شۇ مەزمۇنلاردا يېزىلغان، بۇ شېئىر-لار خوتەن ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرىغا بەلگىلىك تەسىر كۇرسەتكەن ۋە ئۇلارنى ۋەتەنپەرۋەرلىك مۇدھىش ئاساردا-تىگە قارشى كۇرەش قىلىشقا ئىلھاملاندۇرغان.

1937-يىلى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا، بولۇپمۇ ئۇرۇمچى شەھرىدە ياپۇن باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش، مىللى تەسلىمچىلىككە قارشى تۇرۇش ھەم ۋە-تەننى قۇتقۇزۇش ئاممىۋى ھەرىكىتى جۇش ئۇرۇپ راۋاج-لىنىشقا باشلىدى. يەنەن ۋە شاڭخەيدە نەشر قىلىنۋاتقان تۇرلۇك گېزىت-ژۇرناللار، سىياسى، ئەدەبىي كىتابلار، 30-يىللار ئەدەبىياتىغا دائىر ماقالىلار توپلاملىرى، لوشۈن،

گرمۇرۇ، ماۋدۇن قاتارلىق جۇڭگو يېڭى مەدەنىيەت ھەر-
كەتنىڭ ئاتاغلىق ۋەكىللىرىنىڭ ئەسەرلىرى، سوۋېت ئىت-
تىپاقىدا نەشر قىلىنغان ماركسىزم - لېنىنىزم كىلاسسىكلىرى،
ئەدەبىيات - سەنئەت نەزەرىيىلىرى، رۇس ۋە سوۋېت ئەدە-
بىياتى نەمۇنىلىرى، سوۋېت ئوتتۇرا ئازىياسىدىكى ئۇيغۇر،
ئوزبېك، قازاق، قىرغىز، تاتار يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرى
شىنجاڭغا تارقىلىشقا باشلىدى، سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەت-
گەن كىنو فىلىملىرى قويۇلدى. ئۇندىن باشقا ئۇرۇمچىدە
يەنە ئۇيغۇر، قازاق، خەنزۇ تىللىردا «شىنجاڭ گېزىتى»،
ئۇيغۇر، خەنزۇ تىللىردا «جاھانگىرلىككە قارشى بىرلەك-
سەپ»، «يېڭى نۇر» قاتارلىق ژورناللار نەشر قىلىنىشقا
باشلىدى.

بۇ گېزىت - ژورناللاردا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيە-
سى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ياپون جاھانگىرلىگىگە قارشى
تۇرۇپ ۋەتەننى قۇتقۇزۇش توغرىسىدىكى خىتابنامىلىرى،
پارتىيىنىڭ نۆۋەتتىكى خىزمەتلىرى ھەققىدىكى فاڭجېن،
سىياسەتلىرى، خەلقارا ئۇبزۇرلار، دۇنيا خەلقىنىڭ فاشىزمغا
قارشى كۈرەش پائالىيەتلىرى، ئۇرۇمچىدىكى كەڭ زىيالىلار
ۋە ئىنقىلاۋىي ياشلارنىڭ يۇقارقى مەزمۇنلار ئاساسىدا ياز-
غان شېئىر، داستان، ھېكايە، فىلىيەتۇن ۋە باشقا ژانردە-
كى ئەدەبىي ئەسەرلىرى داۋاملىق بېسىلىپ تۇردى. بىلال
ئېزىزى قەشقەر، ئۇرۇمچى قاتارلىق شەھەرلەردە نەشر
قىلىنىۋاتقان ئەنە شۇ گېزىت، ژورناللارغا مۇشتېرى بولۇپ،
ئۇنىڭغا بېسىلغان ئەدەبىي ئەسەرلەرنى خوتەندىكى ياش

ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرى بىلەن بىرلىكتە ئۇگەنىدى، بو-
لۇپمۇ شۇ چاغلاردا شائىر لوتپۇللا مۇتەللىپنىڭ «شىنجاڭ
گېزىتى»دە ئۆزلۈكسىز بېسىلىپ تۇرغان شېئىرلىرىنى سۇ-
يۇپ ۋە ئالاھىدە قىزىقىش بىلەن ئوقۇيتتى ۋە ئۇنىڭ
ئىجادىيىتى ئۈستۈۋىنى قېتىقىنىپ ئۆگەنەتتى. ئۇزىمۇ ئە-
دەبى ئىجادىيەت بىلەن قىزغىن شۇغۇللىنىشقا باشلىغان
ئىدى. بىلال ئېزىزى ئەنە شۇ شارائىتتا—1942-يىلى
ئۇرۇمچىگە كەلدى. شائىر بۇ جۇشقۇن ھاياتتىن ناھايىتى
مەمنۇن بولۇپ "مەن ئىلىم-پەن، مەرىپەت قوينىغا كىر-
دىم، ئەندى شېئىرىيەت گۈللىرىنى كوكسۈمگە قادايمەن"
دىگەن ئىدى.

بىلال ئېزىزى ئۇرۇمچىگە كېلىپ ئۇزۇن ئوتمەي
شائىر لوتپۇللا مۇتەللىپ بىلەن تونۇشتى ۋە مەڭگۈ بۇ-
زۇلماس ئىنقىلاۋىي دوستلۇق ئورناتتى.

لېكىن شىنجاڭدىكى ئوڭۇشلۇق كېتىۋاتقان ئىنقىلاپ
ۋەزىيىتى ئۇزۇنغا بارمىدى، شىنجاڭ خەلقىنى بىرمەزگىل
ئالداپ يۈرگەن قانخور جاللات شىڭشىسەي 1942-يىلى
6-ئايدا ئۆزىنىڭ ساختا چومپەردىسىنى يىرتىپ تاشلاپ
جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە شىنجاڭ خەلقى
بىلەن دۇشمەنلىشىدىغان يۈزى ئەپتى-بەشىرسىنى ئاشكا-
رىلىدى. جياڭ جىيشى بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، جۇڭگو
كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ شىنجاڭدا خىزمەت ئىشلەۋات-
قان يولداش چىڭ تەنچۇ، ماۋ زېمىن، لىن جىلۇ قاتارلىق
مۇنەۋۋەر ئەزالىرىنى قولغا ئالدى، كېيىن ئۇلارنى ۋەھ-

شىلەرچە ئولتۇردى، خەلقنىڭ ئىنقىلاۋىي ھەرىكەتلىرىنى چەكلىدى. ئىلغار گېزىت ژورناللارنى ئوقۇش ۋە نەشر قىلىشتىن توختاتتى.

1943 - يىلغا كەلگەندە ۋەزىيەت تېخىمۇ جىددىلەشتى. شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقنىڭ جاھانگىرلىككە، فېودالىزىمغا قارشى ئىلىپ بېرىۋاتقان ئىنقىلاۋىي كۈرىشى مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى.

لېكىن بىلال ئېزىزى زوراۋانلىق ئالدىدا بوشىشىپ قالمىدى. ئۇ، شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپ بىلەن بىرلىكتە كۈرەش سەھنىسىگە چىقىپ، خەلقنى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى باتۇرلۇق بىلەن كۈرەش قىلىشقا چاقىردىغان نۇرغۇن شېئىرلارنى يازدى. ئۇزۇنىڭ يالقۇنلۇق مىسرالىرىدا جاپاكەش خەلقنىڭ مۇڭ-زارىنى، يۇكسەك ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئىپادىلىدى.

شائىرنىڭ بۇ يىللار ئىچىدە يازغان شېئىرلىرى كۈچلۈك ئىسيانكارلىق روھى بىلەن سۇغۇرۇلغان. شائىرنىڭ «يولدىشىمغا»، «غەزەل»، «مۇستەھزاد»، «گۈلۈمگە» دېگەن شېئىرلىرى يۇقۇرقى جۈملىمىزنىڭ مىسالىدۇر.

1943 - يىلنىڭ بېشىدا ئۇرۇمچىنى فاشىستىك ئاق تېرورلوق قاپلىدى. مىللەتنىڭ ئېسىل پەرزەنتلىرى تۇركۈملەپ گومىنداڭ تۇرمىلىرىگە تاشلاندى ۋە ئولتۇرۇلدى. بۇ ۋاقىتتا نۇرغۇنلىغان ئىنقىلاۋى زىيالىلار جۈملىدىن بىلال ئېزىزىمۇ گومىنداڭچىلار تەرىپىدىن تەقىپ ئاستىغا ئېلىندى. نەتىجىدە بىلال ئېزىزى شۇ يىلنىڭ ئاخىرلىرى

رندا ئاقسۇغا هەيدەلدى. ئۇ ئاقسۇغا كېلىپلا شائىر ئوت-
پۇللا مۇتەللىپ بىلەن كورۇشۇپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە
جاپالىق ئىنقىلاۋى كۆرەش پائالىيىتىنى داۋاملاشتۇردى.

بىلال ئېزىزى ئاقسۇدا كىشىلەر قەلبىنى ئويغۇتە-
دىغان «كوكئۇل»، «مارت شامىلىغا خىتاپ» قاتارلىق
بىرمۇنچە ياخشى شېئىرلارنى يازدى ۋە گېزىتتە ئېلان
قىلدى.

1945 - يىلنىڭ باشلىنىشى بىلەن ئاقسۇنى مۇد-
هىش قارا بۇلۇت قاپلىدى. گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى
دېموكراتىك كۈچلەرنى رەھىمسىزلەرچە باستۇردى. خەلق-
نى تالان تاراج قىلىشنى جىددىلەشتۈردى. بىلال ئېزىز-
نىڭ ئارقىسىغۇ بوشۇرۇن پايلاقچىلارنى ئورۇنلاشتۇردى.

بىلال ئېزىزى بۇ زۇلمەت ئىچىدە تەتىرسىمەي،
تېخىمۇ مەردانىلىق بىلەن كۈرەشنىڭ ئالدىنقى قاتارىدا
ماڭدى ۋە شۇ يىلى «يىللارغا سۆئال» ناملىق شېئىرىنى
يازدى. شائىر چوڭتۇر مەزمۇنغا ئىگە بۇ شېئىردا ئۇزىنىڭ
گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى، چېرىگەن زۇلمەتلىك دۇنيا
بىلەن ئاخىرغىچە كۈرەش قىلىدىغان قەھرىمانانە يۈرەك
خىتاۋىنى جاكارلىدى:

.....

سىلەر كېلىپ ئومرۇمگە قەست قىلغاندا،
مەنمۇ هازىر كۈرەش ئۈچۈن دەل شۇ مەيداندا.

.....

جەڭ قىلىمەن غەيرىتىمدىن هوسۇل ئېلىشقا،

دۇشمەنلەرنىڭ قەستلىرىنى بىت-چىت قىلىشقا.

.....

ئۇنىڭدىن كېيىن يېزىلغان «ئولمەسۇن»، «يىگىت» ناملىق شېئىرلىرى بىلال ئېزىزنىڭ شېئىرىيەتتە يېڭىچە يۈكسۈلۈشتىن دالالەت بەردى.

بىلال ئېزىزى ئەينى يىللاردا كوزگە كورۇنگەن شائىر بولۇپلا قالماي، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى ئاۋانگارت جەڭچى ئىدى. ئۇ ئوتتۇللا مۇتەللىپ قاتارلىق ئىنقىلابچىلار بىلەن بىرلىشىپ، تەشكىللىنىپ قۇرالىق قوزغىلاڭ كوتىرىشكە تەييارلىق قىلىۋاتقان ئاچقۇچلۇق پەيتتە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن 1945-يىلى 5-ئايدا قولغا ئېلىنىپ، شۇ يىلى 9-ئايدا گومىنداڭ تۇرمىسىدە ۋەھشىلەرچە ئولتۇرۇلدى.

بىلال ئېزىزى خۇددى لۇتتۇللا مۇتەللىپكە ئوخشاش ۋەتەننى، خەلقنى قىزغىن سۆيەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئازاتلىق يولىدا ئېزىز جېنىنى قۇربان قىلدى.

بىلال ئېزىزى ئاز ئومۇر كوردى. لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ قىسقىغىنا چەكلىك ھاياتىدا كەلگۈسى ئەۋلادلار ئۈچۈن قىممەتلىك ئەدەبى مىراسلارنى قالدۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ شېئىرلىرى 30-يىللار ئاخىرىدىكى يالقۇنلۇق كۈرەش تارىخى، شۇنداقلا ئازاتلىق ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان قانلىق جەڭلەرنىڭ شانلىق سەھىپىسىدۇر.

بىلال ئېزىزنىڭ شېئىرلىرى ۋە ئۇنىڭ نامى ئەدەبىيات تارىخىمىزنىڭ نۇرلۇق سەھىپىسىدىن ئورۇن ئالىدۇ.

بىر ئىلھام

يۇرتىمىزنى ھەممە مىللەت بىرلىك بىلەن ئۆگىلايمىز،
بىزگە قارشى جاھانگىرنى پاك ۋەتەندە قويمايمىز.
ھەم ئۇلارنىڭ قۇيرۇغىنى زادى قويماي قوغلايمىز،
زالىم قانخور دۇشمەنلەرنىڭ يۇرەك باغرىن داغلايمىز.

كېچە-كۈندۈز تەرەققىمنىڭ يولىغا بىز بەل باغلاپ،
بىزگە غەمخور شۇرالارنى دوستىمىز دەپ چاغلايمىز.
ئولكىمىزنى شۇم ھەم ئىپلاس زالسلاردىن ساقلايمىز،
ھەممە جۇڭگو ئىقلىمىنى جاھانگىردىن پاكلايمىز.

ئولكىمىزگە ئىشلىمەكتىن ھىچقاچاندا قالمايمىز،
خەلقىمىزنىڭ ئىقبالى ئۈچۈن چىلىشىشتىن ھارمايمىز.
بارلىق مىللەت شىنجاڭدا ھارماي-تالماي ئىشلەيمىز،
قولىغا-قولنى تۇتۇشۇپ بىرلىكتە بىز ياشايمىز.

ھەي جاھانگىر، ئومىت ئۇز، بىز يولۇڭنى يۇرمەيمىز،
بىزلەر ئەمدى كۆچەيدۇق، سەندىن ھەرگىز قورقمايمىز.
ساقلايمىز بىز تىچلىقنى، ھەرگىز ئۇنى بۇزمايمىز،
تىچلىقنى بۇزغانلارغا بىزمۇ قاراپ تۇرمايمىز.

1936 - يىل. 24 - سىنتەبىر.

مەكتەپ

مەكتەپ نۇرلار باغدۇر
دىل چىراغى ياغدۇر.
مەرىپەتلەر تاغدۇر،
جانغا راھەتتۇر مەكتەپ.

ئۇلۇغتۇر مەكتەپ شانى،
ھورىيەتنىڭ مىزانى،
مەدەنىيەتنىڭ مەيدانى،
جايى ئىبرەتتۇر مەكتەپ.

مەكتەپ دۇنيا زىننىتى،
يەر يۈزىنىڭ جەننىتى،
جاھاندا بار ھورمىتى،
قەدرى قىممەتتۇر مەكتەپ.

مەكتەپ بىلىم گۈلزارى،
تەرەققىنىڭ باھارى،

گۈھەرلەرنىڭ بازارى،
ئەجەپ ھەيۋەتتۇر مەكتەپ.

قارالمقتىن ئاقارتىش،
ئىنسانىيەتكە تارتىش،
ئۇستۇن تەرەپكە ئارتىش،
ياخشى ئورۇندۇر مەكتەپ.

زۇمرەت ئىگىز ئاسمان،
ئوغۇل - قىزغا مېھرىۋان،
سۈت بەرگۈچى قەدىردان،
ئۇلۇغ دولەتتۇر مەكتەپ.

ئاتا - ئانام بولدى چال،
ئاكا - ئوكام بىلىم ئال!
بارچە دوستلار بىلىپ قال!
چوڭ سائادەتتۇر مەكتەپ.

1936 - يىل، ئوكتەبىر.

ئوقۇش بىلەن

ئوقۇش - بىلىم ۋەتەننى
ئاۋاتلىققا يەتكۈزەر.
ئاسارەتتىن قۇتقۇزۇپ
ئازاتلىققا يەتكۈزەر.

كۆڭلى سۈنۈق مېھنەتكەش،
دىلى ئۇزۇق جاپاكەش،
يىتىملەرنى ئاقىۋەت
دىل شاتلىققا يەتكۈزەر.

جاھانگىرلار ئويلىما!
بىزگە يامان قارىما!
ۋىجدانىمىز سەنلەرنى،
پەرياتلىققا يەتكۈزەر.

ئوقۇپ بىلىپ يېتىشسەك،
بىرلىك بىلەن بىلىشسەك.

زالىم جاھانگىرلارنى،
بەرباتلىققا يەتكۈزەر.

ۋەتەننى بىز ساقلىساق،
ئوقۇش بىلەن ئاقلىساق،
جاھانگىرلار قۇيرۇغىنى،
ۋاي داتلىققا يەتكۈزەر.

1936 - يىل. ئوكتەبىر

گۈزەل شەنجاڭ

گۈزەل شەنجاڭ
كەڭ قوينىدا،
ئىش دەۋرانىڭ—
ئېچىلغان.

بۇ مۇقەددەس—
ئىشنىڭ نۇرى،
خەلقىمىزگە
چېچىلغان.

ھەممە بىردەك—
ئىشلەمەكتە،
سېنى يېڭىلاپ—
قۇرۇشقا.

خىزمەت بىلەن،
ئەمگەك بىلەن،

سېنى بوستان—
قىلىشقا.

قېنى بۇگۈن
سەندە زورلۇق،
ئەلنى ئەزگەن—
ئاسارەت؟

ئەلگە كەلگەن
ھور زامانەك
ئەركىن باشاش—
سائادەت.

تۇمان باسقان
ئاسمىنىڭدا،
ھاۋا كېمەك
ئۇچماقتا.

رادىيو ھەم
ئېلېكتىرلەر،
سايرىماقتا،
يانماقتا.

نادانلىقلار
تۈگەپ بارار،
خەلق قولىدا
قەلىمى.

ۋەيران قىلار
جاھالەتنى
مەرىپەتنىڭ
ئەلىمى.

گەدىنىڭدە
ۋەزىپەڭ كوپ،
ئىلمىي ھىكمەت
تېپىشقا.

كەڭ جۇڭگونىڭ
قويىنىنى
زۇلۇمدىن ئازات
قىلىشقا.

1936 - يىل، دېكابىر.

كۆرەش بىلەن

ئاجايىپ چىرايلىق گۈللىگەن ماكان،
بۇزۇلسا، كۆل بولسا قايناپ ئىسسىق قان.
ۋەتىنىم دۈشمىنى ياپون قانخورنى
ئۇرۇشقا، قىرىشقا مەسئۇل ھەر بىر جان.

ئازاتلىق ئۇرۇشىنىڭ زور غالىبىيىتى،
دولقۇنلاندى ھەر بىر جايدا شانۇ-شەۋكىتى.
يېقىنلاشتى غالجىرلارنىڭ مەغلۇبىيىتى،
ھەققانى كۆرەش ناموس سەنئىتى.

گۈل-گۈلىستان باغلاردا ئەركىنلىك بىلەن،
كېچە-كۈندۈز ئىشلەيمىز زوقلىنىپ بىلەن،
كۆرەش—چىلىش بۇيۇك مايىاك بىزگە نىشان،
ئالغا قەدەم تاشلىدۇق ئىتتىپاق بىلەن.

قاينىاق نىيەت باشلىۋەتتى ئۇلۇغ كۆرەشنى،
ئالغا چاماش — يېڭىشنىڭ ئۇلۇغ نىشانى.
كۆرەش بىلەن پاكلىنىپ ۋەتەننىڭ دېغى،
قولغا كېلۇر شۇندا شەرەپ ۋە شانى.

1938 - يىل.

ئاپرىل قىزىغا

ئاپرىل قىزى، بۇگۈن ئازات، ھور بولغان كۈنۈڭ،
شاتلىغىڭنى سۆزلە ماڭا، ياڭرىسۇن ئۇنۇڭ.

مەغرۇرانە ئويناپدۇ قارا كۆزلىرىڭ،
دەرتكە داۋا، مەرھەم ناۋا شىرىن سۆزلىرىڭ.

يېڭى شىنجاڭ گۈلزاردا غەمسىز يايرايسەن،
نۇرلۇق ھايات غۇنچىسىگە قاراپ سايرايسەن.

ئىشلە، ساڭا كۆز تەگمىسۇن ياشا كۈل يايرا!
پەن - ماارىپ گۈلزاردا بۇلبۇلدەك سايرا!

لېكىن يەنە "ئوتكەن كۈنىڭنى ھەرگىز ئۇنۇتما!"
دۇشمەن مەككار، ئىچ - سىرىڭنى مۇتلەق تونۇتما!

ئويلاپ كور، ئوتمۇشۇڭگە كۆز ئېچىپ قارا،
ھاياتىڭ بەك ئېچىنىشلىق ئىدى قاپقارا.

بىر تەرەپتىن، زامانەنىڭ زولمى ئېزەتتى،
"ئالۋاستىلار" دىللىرىڭغا ھەسرەت تىزاتتى.

بىر تەرەپتىن، تۇرلۇك، تۇرلۇك ئەپسانىۋى گەپ؛
"ئايالارنىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا" دەپ.

"مەھبۇس" قىلىپ، "قۇل" دەپ بىلىپ قولىغا ئالاتتى،
كۇن كورۇنمەس زىندان ئارا بەنت قىلاتتى.

بىر تەرەپتىن ۋىجدانسىزلار تاجاۋۇز قىلىپ،
نۇمۇسىڭغا يىرگىنىشلىك داغلىق ئېز سېلىپ،

قان يالىغان ئۇ زاماننى بىت-چىت قىلدۇق،
ۋەھشى، قانخور دۇشمەنلەرنىڭ باغرىنى تىلدۇق.

دەريا سۇيى ئوكيانغا قۇيۇلغاندەك
تەرتىپ بىلەن قانۇنىيەت قوشۇلغاندەك،

كۇرەش بىلەن ھەققى يولغا ئېرىشتۇق،
بۇ يول بىلەن مەخسەت ئۇچۇن قەتئى تىرىشتوق.

پەن-مائارىپ ئىشىكلىرى كەڭرى ئېچىلدى،
مەرىپەتنىڭ پاك نۇرلىرى دىلغا چېچىلدى.

ئەنە قارا‌ڭ، ئەمدى قىزلار ئېچىلغان گۇلدەك،
مەرغۇللىشىپ سايراشماقتا مەغرور بۇلبۇلدەك.

جاراڭلايدۇ، شوخ قىزلارنىڭ غەزەل - ناۋاسى،
جانغا راھەت، ئولكىمىزنىڭ سۈزۈك ھاۋاسى.

.....

ئەڭ ئاخىرقى نىشان ئۈچۈن بەلنى چىڭ باغلاپ،
بۇزۇق نىيەت ۋەھشىلەرنىڭ دىلىنى داغلاپ.

ھەرقانداق زور مۇشەققەتتىن قورقماي ھەم يانماي،
قىيىنچىلىقتىن قېچىپ، خەلقتىن تانماي.

ئىتتىپاقنى مۇستەھكەملەپ جۇرئەتلىك بىلەن،
بارغانسېرى تېز قەدەملەپ سۇرئەتلىك بىلەن.

ئۇستىمىزگە كەلگەن خەۋپنىڭ ۋەھىمنى بىلىپ،
نەسىل قۇرۇپ كەتمەسلىككە تېز ئامال قىلىپ.

ئۇز خۇسۇسى مەنپەئەتىنى ئارقىغا تاشلاپ،
سەبداشلارغا ھەمكارلىشىپ بىرلىكتە باشلاپ.

ئازات جۇڭخۇا قۇياشىنىڭ شەۋقى ئاستىدا،
بۇيۇك بىرلىك ئىلھامىنىڭ زەۋقى ئاستىدا.

ئاپرىل قىزى، ۋىجدان بىلەن ئالغا چاماڭلار!
خەلقىمىزنىڭ ئۇمىدىنى تولۇق قامداڭلار!

1938 - يىل، ئاپرىل.

ئانا بىلەن قىز

(ئېيتىشىش)

ئانا: قىزىم ساڭا ئوبدان يەردىن خېرىدار كەپتۇ،
تويلۇغۇڭغا تاۋار - دۇردۇن ھەم مەخمەل ئاپتۇ،
ساڭا ئۇ باي شايى تامبال، كوك ئەتلەس كوينەك،
ئۇپا - ئەڭلىك، تاغاق - سۇزگۈچ، بىرجۇپ تاش ئەينەك،
ئالتۇن زىرە، قوللىرىڭغا كۈموش بىلەيزۈك،
ئۇنچە - مارجان، بويۇن تۇمار، ياقۇت كوز ئۈزۈك؛
ئۇندىن باشقا ئونمىڭ دوللار پۇل بېرەي دەپتۇ.
ماڭا تېخى نەچچە قەۋەت سىرۇپاي ... قىپتۇ،
ئامراق بالام، تەلىيىڭگە رەھمەت يېغىپتۇ،
قولى ئۇچۇق، سېخى بايدىن شەپقەت يېغىپتۇ،
بۇ خوش خەۋەر، جېنىم بالام سەنمۇ ئۇقۇپ قوي،
بۇگۈن ئەتە بولۇپ قالار شاراپەتلىك توي.

قىز: جېنىم ئانا، سىزگە خىزمەت قىلالمىدىممۇ؟
بىلمەسلىكتىن، قاتتىق - قۇرۇق سوزلەر قىلدىممۇ؟

مېنىڭ قىلغان ئىشلىرىمدىن تېرىكتىڭىزمۇ؟
كېچە - كۈندۈز بىللە يۈرۈپ زېرىكتىڭىزمۇ؟
ئوقۇشۇمدىن ئايرىۋىلىپ ئەلەم قىلدىڭىز،
دوستلىرىمغا كورسەتمەي، غەمگە قويدىڭىز.
جېنىم ئانا، توي توغرىلىق ھەرگىز سوزلىمەڭ،
ئويلاپ بېقىڭ، ئىنساپ قىلىڭ، پۇلنى كوزلىمەڭ.

ئانا: قىزىم، يېشىڭ كىچىك ئەمەس ئون ئۈچكە تولدى،
بىرنەچچە يىل ئوقۇپ ئالدىڭ يېتەرلىك بولدى.
چوڭ سارايىنىڭ تورىگە خېنىم بولسەن،
يەپ - ئىچكىنىڭ تەڭگە سىڭىپ ئايدەك تولسەن،
ئوي - جايى بار ... مال - مولكى بار بۇ بايغا تەگسەڭ،
دۇشمىنىڭنى غەمكىن قىلىپ بويىن ئېگىسەن.
قىزىم سېنىڭ ئېچ - سىرىڭنى ياخشى بىلىمەن،
مەرتىۋەڭنىڭ ئوسۇشىگە دۇئا قىلىمەن.

قىز: ھەرباھاردا گۈل ئېچىلىپ بۇلبۇل سايرىسا،
ئاداشلىرىم ئىلمىي ئىرپان بېغىمدا يايرىسا.
قوش خوتۇنلۇق چالغا تېگىپ قانلىق ياش توكسەم،
ھەسرەت، ئەلەم دەريالىرىنىڭ لايىغا چوكسەم.
كۈندەشلىكىنىڭ جاپالىرى دىلىمنى چاقسا،
ياش ئورنىغا يىرىڭ زەردەپ، قاراقان ئاقسا،
نا مۇۋاپىق ھاقارەتلەر نومۇس ئەمەسمۇ؟
ئەل - خالايىق ئۈز قىزىنى ساتتى دىمەسمۇ؟

ئانا: بەكۆڭاش شۇم، سوز تالاشما، داداڭغا دەيمەن،
ئېيتقىنىمغا ئۇنىمىساڭ، گوشۇڭنى يەيمەن.
كوپ سوزلىمە، سېنىڭ بارلىق سوزۇڭنى بىلدىم،
سېنى تۇغۇپ، ئاسراپ بېقىپ ئادەمدەك قىلدىم.
مەن تىرىكمەن، نىمە دېسەم سەنمۇ شۇنى بىل!
مەن قېرىدىم، ئولگەندىن كېيىن بىلگىنىڭنى قىل!
مەن ئاناڭمەن، سەن بالامسەن، مەيلىم ئوزەمنىڭ،
خاتاسى يوق، ساڭا ئېيتقان بارلىق سوزۇمنىڭ.

قىز: جېنىم ئانا، ياش جېنىمغا ئوتنى ياقامسز؟
ئىلان - چايان، زەھەر بولۇپ مېنى چاقامسز؟
ئېچىلمىغان ياش غۇنچەم سارغىيىپ سولسا،
قىزىلگۈلدەك ياش چىرايىم زەپران بولسا،
قاپقاراڭغۇ زىندان ئويدە قىينالسا جېنىم،
ئاندىن ماڭا ياخشىراقتۇر، توكۇلسە قېنىم.
بۇرۇن سىزمۇ ھەسرەت بىلەن ئىگىزايتتىڭىزغۇ؟
قانلىق ياشلار توكۈپ دايىم يىغلايتتىڭىزغۇ؟
سىزنىڭ قىلغان دەرت - ئەلەملىك پەريادلىرىڭىز،
تۇن بويىچە تەكرار ئېيتقان ئاھ ... داتلىرىڭىز.
تاغۇ تاشقا تەسىر قىلىپ جاراڭلاپ كەتكەن،
ئاۋازىڭىز دولقۇن ئۇرۇپ پەلەككە يەتكەن.
ئوتمۇشنى بىر ئويلاپ بېقىڭ قانداق ئىدىڭىز؟
جېنىم ئانا بۇگۇن ماڭا نىمە دەيدىڭىز؟!

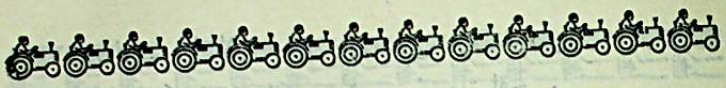
ئانا: جېنىم بالام، ئېزىپتىمەن، ئەپۇ قىلغىن سەن،
پۇلنى كورۇپ ئوتمۇشىنى ئۇنتۇپتىمەن مەن.
بۇرۇن مەنمۇ ساڭا ئوخشاش يىغلىغان ئىدىم،
ساڭا قىلغان سوزلىرىمدىن پۇشايمان يىدىم.
كۇندەشلىكنىڭ جاپالىرى سېنى چاقمىسۇن،
سەل ياشلىرىڭ قان - زەردابىتەك بولۇپ ئاقمىسۇن.
ئېچىلمۇاتقان ياش غۇنچەڭ غازاڭ بولمىسۇن،
ئامراق قىزىم، شوخ كوڭلۇڭ دەرتكە تولمىسۇن.
قىزىم، هوسنۇڭ ئايدەك تولۇپ گۇلدەك ئېچىلسۇن،
تەلىيىڭگە كىر قونمىسۇن، نۇرلار چېچىلسۇن.
سېنى مۇرات - مەقسىدىڭگە راسا قاندۇراي،
باي ئەۋەتكەن ئەلچى بىلەن چاينى ياندۇراي.
ئوقى قىزىم، بىلىم ئالغىن مەكتەپ بېغىدا،
ئاتا - ئاناڭ كوز نۇرىڭنىڭ هايات چېغىدا،
يۇكسەك تاغدا باھاردىكى مەغرۇر كىيىكتەك،
كوكلەم چېغىدا سايرايدىغان غەمسىز كەكلىكتەك،
سەھەرلەردە شوخ ئېچىلغان قىزىلگۇلدەك،
سايرا قىزىم، گۇل شېخىغا قونغان بۇلبۇلدەك.
ئىشلە بالام، ۋەتىنىڭگە، خەلقىڭگە ئاشسۇن.
جاسارىتىڭ، شىجائىتىڭ بۇلاقتەك تاشسۇن.
ئەرلەر بىلەن تەڭ ئالغا باس، ئارقىدا قالما!...
جەسۇر نامىڭ جاراڭلىسۇن، هورۇن نام ئالما!

.....

قىزلار، ئازات قىزىم بىلەن ئالغا چامداڭلار!
سىزدىن كۈتكەن ئۇمىتلەرنى تولۇق قامداڭلار!
غەيرەت بىلەن تىرىشىڭلار، تارىخ ئاقلانسۇن!
سىزلەر باسقان نۇرلۇق ئىزلار مەڭگۈ ساقلانسۇن.

1940 - يىل.

دۇشمەن نىمە قىلماقچى؟

ئەمگەك بىلەن زىننەتلەنگەن ماكانلارنى،
مەدەنىيەت مەھسۇلاتى ھەم كانلارنى،
پەن - تېخنىكا، گۈزەل سەنئەت ئىجاتلارنى،
ئوتقا يېقىپ بۇزۇپ، چېچىپ كۈل قىلماقچى.

ساپ كۆڭۈللۈك ھەققەتنى سويگەنلەرنى،
قورقماس يۈرەك، ھارماس بىلەك باتۇرلارنى،
ۋەتەن ئۈچۈن جاندىن كەچكەن ئەر - ئاياللىنى،
قىرىپ تاشلاپ مەقسەتكە پات يەتمەكچى.

باشقىلارنىڭ يېرىدىكى بايلىقلارنى،
چاڕۋا بىلەن تولغان گۈزەل يايلاقلارنى،
تۈگمەس ئىقتىسادى مەنبەلەرنى،
تولماس خالتا بانكىلارغا يەم قىلماقچى.

بۇيۇك سوۋېت رېسپۇبلىكىلار ئىتتىپاقىنى،
ئۈندىن باشقا دېموكراتىك دولەتلەرنى،

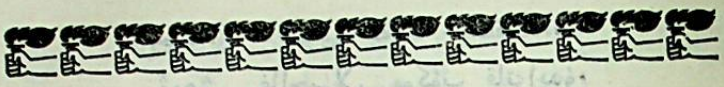
يۇلۇپ تاشلاپ يەر يۈزىدىن ھەقىقەتنى،
كاللا كېسەر ھاكىمىيەتنى ئورناتماقچى.

گىتلېر قانخور، ئاچ - بورىلەر بەش - توتى،
ئادەم قىرماق كەچە - كۈندۈز پىكىر قەستى،
قىتئەلەرگە جەسەت بىلەن قان تولدۇرۇپ،
كۈرسۈك ئېتلار غالجىرلىشىپ تالاشماقچى.

ھەر ماكاندا گاز، توتەكتىن زەھەر چېچىپ،
توپ - زەمبىرەك پىلىمۇتتىن ئوتلار ئېچىپ،
يىگىنە يۇتقان ئىتتەك غىڭشىپ قانلار ئىچىپ،
تېچلىقپەرۋەر ئەللەرنى ئۇ، قورقاتماقچى.

ھەقىقەتنى سويگۈچىلەر، ئالغا ئاتلا!
قانلىق كۈرەش مەيدانىدا نومۇس ساقلا!
فاشىزىمغا قارىلاتما ساپ تارىخىڭنى،
ئالغا بېسىپ كۈرەش بىلەن يۇيۇپ ئاقلا!

1942 - يىلى، 17 - سېنتەبىر

ۋەتەن خىسلەتلىرى

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ كەڭ تۈپرىغىدا،
باغۇ - بوستانلار چېچەكلەپ ياتىدۇ.
ئېسىل پەسىللىرى، كوكلەم باھارى،
ساپ ھاۋالىرى تەڭگە ياقىدۇ.

خۇاڭخې، چاڭجياڭ كوۋۇكلەر ئېتىپ،
كۆمۈشتەك ھەريان شاقىراپ ئاقىدۇ.
شاقىراتمىلار — سۇرلۇك قاينامىلار،
دۇشمەن كېمىسىنى كومۇرۇپ ئاتىدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ قازما بايلىقلىرى،
يەر ئاستىدا مول، كولانمايۋاتىدۇ.
زور ئىستىھكام، ئالتۇن تاغلىرى،
ئېگىز ئورلىگەن كوكتىن ئاشىدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ گۈزەللىگىگە،
دۇشمەن چىدالماي ھامان قوترايدۇ.

جۇڭخۇا باللىرى جەڭگە چىققاندا،
ۋەھشى غالجىرلار موكۇپ قاترايدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ باھادىرلىرى،
تەنتەنە بىلەن فرونتقا ئاتلىدۇ.
ئىنسانىيەتنى قايىل قالدۇرۇپ،
دۇشمەن سېپىنى ئۇرۇپ چاقىدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ جەسۇر قىزلىرى،
ئەرلەر بىلەن تەڭ ۋەتەن ساقلايدۇ.
قانلىق مەيدانىدا غەيرەت كورسىتىپ،
نومۇس دېغىنى يۇيۇپ ئاقلايدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ پارتىزانلىرى،
ئارقا سەپتە دولقۇنلاۋاتىدۇ.
تۇيدۇرماي چاققان ھەركەت بىلەن،
دۇشمەن گورىنى كولاۋاتىدۇ.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ ئۇزۇن تارىخى،
داڭقى چىققان گويا قەھرىمان.
ھەر بىر دىلدا جۇشقۇن ھەۋەسلەر،
قاينىاپ ـ تاشقان ماھىر ئىجاتچان.

بىزنىڭ ۋەتەننىڭ ئوتمۇش كۈنلىرى،
زەھەردىن ئاچچىق قارا زىمىستان.
دىللارغا ھۈزۈر پارلاق كەلگۈسى،
كۈندىن يورۇقراق بىزگە شەرەپ - شان.

شۇنداق ۋەتەننىڭ ئوغۇل - قىزلىرى،
مەھكەم بىرلىشىپ ئالغا باس ئىلدام.
توزسۇن دۇشمەننىڭ ئىپلاس كۈللىرى،
دىلدا ئىرادەڭ يالقۇنلۇق ئىلھام.

1943 - يىل 3 - ئىيول.

ۋەتەن ئۇچۇن

ۋەتەن يۇرەك باغرىڭ ۋە مېھرىڭ سېنىڭ،
ۋەتەن ئۇچۇن قايغۇر، ۋەتەن ئۇچۇن كۈل،
ۋەتەن يولىدا تامچىلاپ ئاقسۇن قېنىڭ،
بەخت ئۇ، ۋەتەن ئۇچۇن قانلىق جەڭدە ئۆل.

تىك تاغلىرى، گۈلباغلىرى، باھار چاغلىرى،
شەھەر - يېزا، قىشلاقلىرىڭ ئالتۇن تۇپرىغى.
سېنىڭ ھايات تارازىڭدۇر، ساي - دەريالىرى،
ساڭا ھەتتا سايىۋاندۇر ھەربىر ياپرىغى.

ۋەتەن ئۇچۇن توكۇلگەن قان زادى سوۋۇماس،
ۋەتەن ئۇچۇن دەسسىگەن ئىزغا زادى كىر قونماس.
ۋەتەن ئۇچۇن تەۋرىگەن خەلق زادى يېڭىلمەس،
ۋەتەن ئۇچۇن قۇربان بولغان ئەزەلگە ئۆلمەس.

1943 - يىل، ئىيول.

يولدىشىمغا

ئومۇر ئېقىپ، ئېقىن سۈدەك كېتەر ھەرقايان،
بەزى سۆزۈك، بەزى دوغاپ، ھەتتا بەك قىيان.

تىرىشساڭ سۇ سايلىنىپ ئويناپ ئاقمدۇ،
تىرىشمىساڭ بۇ قىممەت سۇ چولگە ئاقمدۇ.

سېكونت ۋاقىت سويگەن دىلبەر يارىگدىن قىممەت،
شۇڭا ۋاقىت بوش كەتمىسۇن تىرىش، قىل غەيرەت!

يېغى - ھەسرەت، قايغۇ - ماتەم، ۋەيران گورۇستان،
غەيرەت بىلەن بولغۇسىدۇر باغۇ - گۈلۈستان.

دوستۇم، بارلىق غەيرىتىڭنى دايىم ئىشقا سال!
ئىلىم - ئىرپان باغلىرىدا ھوزۇر - لەززەت ئال!

ئەي يولدىشىم، سەن ھەمىشە توغرى يولدا ماڭ!
ئالقىشلىسۇن ھەر مەنزىلدە سېنى سۆزۈك تاڭ...

توغرى يولدا ماڭغانلارغا خەۋپ - خەتەر يوق،
كېلىچىگى سائادەتلىك مەڭگۈ كۆڭلى توق!

سائادەتنىڭ كەمىنى بەلگە باغلىساڭ،
ھەقىقەتنىڭ كېمىسىگە مەھكەم ئولتۇرساڭ.

ئوكيانىنىڭ دولقۇنلىرى گۈمران قىلالماس،
ھىچقانداق توسقۇن ئارتقا بۇرالماس.

تەرىش، ئىشلە پۈتۈن دۇنيا بولسۇن بىر بوستان،
خارىزارلار، ئىگىز تاغلار بولسۇن گۈلۈستان.

سەن ياسىغان باغلار ئەۋلاتقا ياقسۇن،
ئومرۇڭ سۈيى ھىچ لايلانماي سۈپ - سۈزۈك ئاقسۇن.

1943 - يىل، 21 - ئوكتەبىر.

قەرزىمىز

ئۇلۇغ ۋەتەننىڭ خىسلىتى شانلىق،
ئىككى يۈز يىللىق تارىخى قانلىق.

زالىم مەنچىڭنىڭ زۇلمى دەستىدىن،
ئەجنەبىلەرنىڭ ۋەھشى قەستىدىن.

بايلىقلىرىمىز چەتكە ئاقاتتى،
نۇمۇسلۇق داغلار دىلنى چاقاتتى.

بېشىمىزغا بالا ـ كۈلپەت ياققاندا،
كوزلەردىن مۇنچاق ياشلار ئاققاندا.

"ھەققىەت" دېگەننىڭ ئىسسىق قانلىرى—
توكۈلۈپ، خار بولدى، خانۇ ـ مانلىرى.

ئاققان قان چىقىراپ "ئىستىقام ئال" دەپ،
ئاقاتتى "دۇشمەننى تاۋۇتقا سال!" دەپ.

مېھرىۋان ئەۋلات چېكىپ كوپ ئەلەم،
تۈزاقتىن قورقۇپ باسمىغان قەدەم.

بەگلەر ۋە خانلار ھەددىدىن ئېشىپ،
بوردەك قاپساپ يۇرگەندە تېشىپ.

ئاشىق - مەشۇقنى كۆتكەندىكىدەك،
چولدە سۇ ئىزلەپ ئوتكەندىكىدەك.

ئازاتلىق تاڭنى كۆتكەن ئىدۇق بىز،
ۋىجدانى قاينات دەرتلىك ئوغۇل، قىز.

يورۇپ كەلمەكتە ئېلىمنىڭ تېڭى،
توزۇپ پۈتمەكتە زۇلۇمنىڭ چېڭى.

ئۇتۇقنى ساقلاپ ئوسۇش قەرزىمىز،
ئەتىگە ئاتلاش بىزنىڭ پەرزىمىز.

1943 - يىل، نويابىر.

مۇستەھزاد

تامام مەخلۇقنىڭ ئۇلۇغراقدۇر ئىنسان،
ئىنسان بەك ئاقىل،

ئۇلۇغلىغى بولغاچقا كوكتە قۇش كەبى ئۇچقان،
شۇڭلاشقا قابىل.

ئىنسانىيەت قىلمىشى موجىزىلىك ھىكمەتتۇر،
ئىنسان قۇدرەتلىك،

بۇ ھىكمەتلەر ئۈزدە ئاجايىپ سىر يوشۇرۇنغان،
بولما سەن غاپىل.

ئىنسان جەمىيتىدە ھادىسىلەر مۇرەككەپ،
دەۋر يۈكسىلەر،

چۈنكى بۇ زامانداا، پەنلەر خوپ رىۋاجلانغان،
تەپەككۇر قىل!

مانا شۇنداق زامانىنىڭ سەنمۇ بىر كىشىسى سەن،
بىلمىگە تىرىش!

ئىزلە پەننى، بىلىمنى، ئارقىدا قالغان يامان،
ئالغا باس دادىل!

مۇھەببەت مېھرىنى چاچ، بارچە ئىنسانغا تەكشى،
بى مېھرى بولما!

كىشىگە پايدا كەلتۈر، لېكىن قىلمىغىن ۋەيران،
گەر بولساڭ ئادىل.
ھەقمەت يولىدا ماڭ، ساڭا ئاپەت يولۇقماس،
ھەقمەت ساقچى،
ۋىجدان ساقلا ھامان، ھەقمەتتىن قورالان،
كېلەلمەس قاتىل.
جاھالەت ئوڭ كوزىنى ئادالەت ئوقىدا ئات!
ساپ ۋىجدان بولساڭ،
ئادالەت قۇدرىتىدىن ئېلىپ كوڭلىڭگە دەرمان،
ئەلگە بول مايىل.
غەيۇر بولساڭ ئەزىزلىك ھورمىتى ساڭا مەخسۇس،
غەيۇر قىممەتلىك،
غەيۇرلارنىڭ دىلىدا قالمىغاي ئەپسۇس - ئارمان،
ئاڭا دىل قايىل.

1943 - يىل.

گۈلۈمگە!

گۈلۈم خوشال ئويناپمز، ۋەتەن ئازات بولغاندا،
قول تۇتۇشۇپ ياشايمز، ۋەتەن ئاۋات بولغاندا.

بىز كوزلىگەن سۈزۈك تاڭ، بولغۇسدۇر مۇيەسسەر،
ۋەھشى، قانخور دۇشمەنلەر، چوقۇم بەربات بولغاندا.

ھەسرەت، ئەلەم، قايغۇلار دىلنى قاپلاپ تۇرالماس،
بىز مەخسەتكە يېتىمىز، دىلدا مۇرات بولغاندا.

ۋەتەن ئۈچۈن قايغۇرغان ۋەتەنپەرۋەر بولىمىز،
ۋەتەن ماڭا شىرىن، ساڭا پەرھات بولغاندا.

مۇھەببەتتىن زوقلىنىپ، گۈلۈم ئالغا چاپدايلى!
قىلىچ - نەيزە كار قىلماس، كوكرەك پولات بولغاندا.

يىغا، ھەسرەت يولى بىلەن، مەخسىدىمىز ھەل بولماس،
كېچە - كۈندۈز ئىشىمىز ئاھۇ - پەريات بولغاندا.

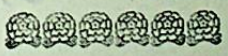
گۈلۈم هەرگىز قايغۇرما، جەسۇرانە ئەمەل قىل!
هەر ئىشنى قىلىش مۇمكىن، چىن ئېتىقات بولغاندا.

1943 - يىل، مارت.

رۇبائى

ئاھ، ئەسلىسەم تىترەيدۇ تېنىم،
ئاھ، قارا كوز تەسەددۇق جېنىم.

ئىشقىڭدا قىينىلىپ دەردىڭنى تارتتىم،
سىياقىڭ بەك ئەزدى، پىراقىڭ دائىم.

زىيائى غەزلىگە مۇخەممەس

هاياتىك بى باها گوهەر خەبەرسىز تارمار قىلما!
كوڭۇلنى توغرىلا ئەمدى، ئۇزەڭنى كەبىردار قىلما!
كەچە - كۇندۇز ھەقسىقەت، دە، ئۇنىڭدىن ئۇزگە كار قىلما!
تۇزەت ئەخلاقنى يولداش! پەس خۇلۇقنى ئۇزگە يار قىلما!
مۇھەببەتلىك كىشى بول، بىۋاپالىقنى شۇئار قىلما!

كىشىگە ياخشىلىق ياخشى، تىرىشسا يەتكۈسى ئاڭا،
تەئەسسۇپ بەزىلەر، دايىم يامانىنى ياخشى دەر تاڭا!
ئۇ شۇنداق ۋەھشىلەر، كەلسە باسقۇزما سەن بوسۇغاڭغا!
بۇ كوك گۈمبەز تېڭى بەلكىم زىرائەت ئورنىدۇر ساڭا،
ئۇرۇقنى تاللا، ياخشىغا يامانىنى ئىختىيار قىلما!

جاھاندا ياخشىلار كۆلسۇن! يامانلار قان قۇسۇپ ئولسۇن!
جاھان گۈلزاردىدا ئوتكەن تامام شۇم بۇيىلار سۇلسۇن!
ئادالەت تاڭلىرى ئاتسۇن! جاھانغا نۇر يېغىپ تولسۇن!
شۇمۇر يەڭ، ئەيلە خىزمەت! مەخسىدىڭ ئەل راھەتى بولسۇن!
تىرىش، ئىشلە! ۋە لېكىن ھىچقاچاندا دىل ئازار قىلما!

تەكەببۇرلۇق بىلەن ئىنسان ئاخىرى بولغۇسىدۇر قۇل!
يىراغراقتىن سوز ئاچقاندا كويۇپ كۇل بولغۇسىدۇر ئول.
قاراڭ! باغى نازاكەتكە ئاجايىپ ئېتىۋاردۇر گۇل.
سەھەر گۇللۇكتە سايراپ ئۇنچەگە دەر ئەردى بىر بۇلبۇل.
بولۇپ ھوسنىگە مەغرۇر، باشقىلارغا ئىپتىخار قىلما!

غەيۇرلىك روھىدا بولغىن، ھورۇنلۇق جانغا زور ئاپەت.
ھاياتى ئاقسا لاي سۇدەك، قىلالماس ھىچكىشى تاقەت،
ئادەمگەرلىك سۇپىتى ۋە شەرەپ - شانى ئۇلۇغ غايەت.
ئەدەپ، شەپقەت، ساداقەت، مېھرىۋانلىقنى قىلىپ ئادەت
بۇ مەيداندا قەيسىنغا ئۇچرىساڭمۇ ئېتىۋار قىلما!

خىيال شىرىن ۋە لېكىن ئۇ خىيالغا يەتمىگىڭ تەس ئىش،
مۇشەققەتكە ببرىلمە ۋە ئۇنى يەڭ! دائىما سەن پىش،
نىشانەڭ سارىيغا چامدا! قەدەم توختاتما يازۇ - قىش.
قىلىپ چاك تۇن ياقاسىنى ھەر سەھەر ئاتقاندا تاڭ دەرمىش:
ھەر بىر كۇن ئاخىرى سۇبھى تۇن دەپ ئاھۇ - زار قىلما!

كوڭۇل گۇلزارىدىن جۇتنى يوقات! دىلىنى مىجىغلا!
ھەقىقەتتىن قورالانغىن، رەقىپلەر كوڭلىنى تىغلا!
ئېزىزى سەن پاراسەت قىل! يامان ھەم ياخشىنى ئىغلا!
كىشىلىك كۇلسە - خوشلۇق بىرلە كۇل! گەر يىغلىسا يىغلا!
زىيائى سەنمۇ بۇ يولدىن بولەكنى ئىختىيار قىلما!

1943 - يىل. 24 - نويابىر.

غەزەل

ئەخلاق بىلەن ھەسىنى قامدا، كۆڭۈل چەكسىز مەيدان بولسۇن!
بىلىم ئىزلەپ ئالغا چامدا، ئەگرى غەرەز گۇمران بولسۇن!

پەزىلەتتىن پاك نۇر يانسۇن، تۇرالمىسۇن قارا تۇنلەر،
نادانلىقنى گورگە ئاغدۇر، يىلتىزىدىن يەكسان بولسۇن!

ساداقەتلىك كىشى بولغىن، تاپالمىسۇن سېنى قايغۇ،
راستلىق بىلەن ئىشلە ھارماي، ۋەتەن گۈزەل بوستان بولسۇن!

كىشىنى سەن ھورمەت قىلساڭ، سېنى ھەم ئۇ ھورمەت قىلغاي،
تەكەببۇرلۇق بىلەن ماڭغان كىشىلەردە نى نىشان بولسۇن!

مېھرىۋانلىق شەپقەت بىلەن ۋاپا گۈلزارىنى ياشنات،
ۋەتەنگە خۇشپۇراق چاچقىن، خۇشپۇراقلىق ماكان بولسۇن!

ساپ ئىنساپ بىلەن دوستۇم، كىشىلىك باغىنى ئوستۇر،
ھەقىقەت بۇ گۈزەل باققا چىرايلىق باغىبان بولسۇن!

ئەزەلدىن سەن ئۇلۇغ ئىنسان، ئۇلۇغلىقنى راۋاجلاندۇر،
ۋەتەنگە كوي، خەلقنى سوي، بۇ ئىش ساڭا چوڭ بىر شان
بولسۇن!

گېزىزى سەن، قەلەم بىلەن دۇشمەن كوڭلىنى داغلا!
رەقىپلەرنىڭ كوزلىرىدىن قانلىق ياشلار راۋان بولسۇن!

1943 - يىل.

مارت شامىلىغا خىتاب

ئەي، مارت شامىلى!
جۇڭگو سوۋۇش فرونتىغا بار!
قىزىل قاندا توق بويالغان ئۇيغۇرلارنى يار!
قانلىق فرونت سەھنىسىگە كوز تىكىپ قارا!...
قاينىاق جەڭدە ئورگەشلىگەن جەڭچى قىزلارنىڭ—
مەڭگۇ ئوچمەس شەرەپ-شانىغا ئىگە ئېزلارنىڭ،
سۈمبۈل چاچلىرىنى تارا!...
كۆرەش ئىشقىدا ئوخچۇپ تەپكەن—
چوغلۇق يۈرەككە...
مەدەت بولسۇن، بىزلەردىن ئوتلۇق سالام بەر!
مىليونلارنىڭ سالامىدىن دىلغا ئارام بەر!
چۈنكى ئۇلار جاندىن كەچكەن، نومۇس ئاقلاشقا،
بەل باغلىغان كېچە-كۈندۈز ۋەتەن ساقلاشقا.
مەرتلىك بىلەن قوراللىنىپ ئەرلەر بىلەن تەڭ،
ئوت ئىچىدە قانلار كېچىپ قىلماقتادۇر جەڭ.
بۇندىن ئارتۇق سوزلەشكە مەندە تاقەت يوق،
بەلكى سەنمۇ بىلەرسەن مەندىنمۇ تولۇق.

خوتۇن - قىزلار سائادىتى نۇرلانغان بۇ كۈن،
تېخى بىزدىن يىراقتۇر، ھوكۇمراندۇر تۇن.
بۇ ھەسرەتلىك، ئېچىنىشلىق مۇدھىش ئەھۋالنى،
پۈتۈن دۇنيا ئاياللىرىغا چاپسان - تېز بىلدۇر!
مارت ئىلھامىدىن قولغا تۇتقۇزۇپ كۆچلۈك قورالنى،
مەزلۇملار كۈرىشىگە ياردەم قىلدۇر!

1944 - يىل، 7 - مارت

كوڭۇل

ئې، كوڭۇل! پەسلىكنى قوي، ياخشىلىققا يارى بول!
مەرىپەتلىك ھەم شەرەپلىك مىسلى كام گۈلزارى بول!

ھەر تاماندا، ھەر زاماندا ياخشىلىق ئىزدىگەن،
ياخشىلىقتىن نۇر چېچىپ، ياخشىغا دىلدارى بول!

ئۇگىنىشتىن توختىماسەن، دايىما تىنماي ئۆگەن،
ئۇگىنىشنىڭ ساھەسىدە سەن پەقەت بىسارى بول!

چوڭقۇر ئويلان! ياخشى دوستنى تاپماق تەس ئىزدىگەن،
ياخشى دوستنى سەن تېپىشتا ھەممىدىن ئىلغارى بول!

مېھرى - شەپقەتنى ئۇزەڭگە ئەيلىگەن ئالى نىشان
كېچە - كۈندۈز ئاجىز ئەلگە تالىپ مەدەتكارى بول!

تىلغا سەن رەھبەر بولۇپ ئاز سوزلە، ساز سوزلىگەن،
ئۇزى ئاز، قىممىتى ساز، سوزلەر ئۇچۇن نىسارى بول!

ئىزدىزلىقنى ئويلىساڭ، غاپىللىقنى مەنئى قىل،
ئوتمۇش - كەلمىشنى ئويلان، ھازىردىن خەۋەردارى بول.

1944 - يىل، سېنتەبىر ئاقسۇ.

نەمە بولدى؟

ئاسمانىڭ شەرقىدەرەك جەنىەت بىزنىڭ ماكان بولدى،
خۇاڭخې، چاڭجياڭنىڭ سۇيى ھەر تەرەپكە راۋان بولدى،
گۈل - گۈلستان ئولكىلىرى چېچەك ئېتىپ بوستان بولدى،
گۈلگە تۇتاش تاغلىرىنىڭ بايلىقلىرى مول - كان بولدى.
ئاتا - ئانا بوۋىلىرى باغبانۇ - رىزۋان بولدى،
جەسۇر قىزلار ھور پەرى، ئوغۇللىرى غىلمان بولدى.

نەپەس ھەرگىز قىسىلمايدۇ، چۈنكى تازا ساپ ھاۋاسى،
گۈزارلاردا جارانلايدۇ بۇلبۇللارنىڭ خۇش ناۋاسى،
بىزنىڭ جەنىەت شۇنداق جەنىەت، جەنىەتلەرنىڭ ئەڭ ئەلاسى،
بۇ جەنىەتنىڭ قىسمىتى چوڭ پۈتۈن خەلقنىڭ كوز قاراسى،
ئۇز قوينىدا تۇغۇلۇپ ئوسكەن پەرزەنتلىرى پاسۋان بولدى،
بىزنىڭ جەنىەت گۈللىگىلى بەش مىڭ يىللىق زامان بولدى.

لېكىن شۇنداق بولغاندىمۇ يەنە گۈللەپ كېتەلمىدۇق،
زالىم خانلار زۇلۇمىدىن بىلگەن ئىشنى ئېتەلمىدۇق،
ئىككى مىڭ يىللىق فېئوداللىق باسقۇچىنى ئۇتەلمىدۇق،

قەز - كېنىزەك، ئوغۇل، غولام هال - ئەهۋال سورالمدۇق،
زالىم مەنچىك هاكىم بولۇپ، خەلقنىڭ ئىشى پىغان بولدى،
دىل تىلغا، تىل كۆڭۈلگە ئوز - ئارا تەرجىمان بولدى.

ئەجنەبىلەر، هەر تەرەپتىن زورلۇق بىلەن كىرىپ ئالدى،
خانى - خاقان سەلتەنتى هوقۇقىدىن مەهرۇم قالدى،
ئوز ئالدىغا هوقۇقنى تارتىپ ئالدى، كۆلپەت سالدى،
مەنچىڭ هەيكەل غولىتىلدى، هىچ بولمىدى ئاخىر تالدى،
ئىككى زولۇم قوشۇلغاچقا، گۈزەل جەننەت ۋەيران بولدى.
يۈرەك باغرى قانغا تولۇپ مەزلۇم ئەللەر تالان بولدى،

.....
.....

كۆللى بۇزۇق ياپون قانخور ۋەهشىلەرچە شمايلىنىپ،
شەرقىي - شمال ئولكىمزنى بېسىۋالدى غالجىرلىنىپ،
"ئۈچ ئايغىچە جۇڭگونى مەن يۇتىمەن" دەپ مەغرۇرلىنىپ،
پۇتۇن يۇزلۇك هۇجۇم قىلدى ئوگۈچياۋدا قوراللىنىپ،
تۇمشۇغىغا قاتتىق مۇش يەپ خام - خىيالى ئايان بولدى.
چوغتا قەدەم باسقىنىغا مىليون - مىليون پۇشمان بولدى.

ئىيۇلدا بىز قوزغالدۇق، قاياپ تاشتى ۋىجدانىمىز،
ۋەتەن ئۈچۈن قۇربان بولساق، دىلدا قالماس ئارمانىمىز،

ئازاتلىققا تەسەددۇقتۇر بارلىق خانە ھەم مالىمىز،
خەلق ئۈچۈن ئاقسا ھوزۇر چېچەك ئاتار ساپ قېنىمىز.
دىدۇق شۇنداق چىك چېلىشتۇق، يېڭىش شەرەپ ۋە
شان بولدى.
پات ئۇرۇشۇپ، پات ھەل قىلىش پىلانلىرى يەكسان بولدى.

باتۇرلارچە كۈرەش قىلىپ، ئىنسانلارنى قايىل قىلدۇق،
ھەقىقەتچى بولغانلارنى ئۇزىمىزگە مايىل قىلدۇق،
توساقلاردىن توسالمىدۇق، ھەر ئىش قىلساق دادىل قىلدۇق،
سەپداشلاردىن سىر يوشۇرماي، كۆڭلىمىزنى ئادىل قىلدۇق،
ئاسارەتلەر پاچاقلاندى، ھەممە بىزگە ياران بولدى،
تارىخىمىز ھەم ساقلاندى، كۈرەش، چېلىش دەۋران بولدى.

ئالدىمىزدا بىز ئوتمىگەن قاقاس قۇملۇق بايا‌ۋان بار،
توساق سىملار، ئوڭكۇر - غارلار، يۈكسەك تاغلار، مۇز
داۋان بار،
مەنزىلىمىز يوللىرىدا ۋەھشى يىرتقۇچ زور ھايۋان بار،
بىز ئۇتۇمىز چوقۇم ئاندىن، بىزدە نومۇس، پاك ۋىجدان بار،
ھەربىرىمىز زور ئارسلان، بىزگە كۈرەش دەرمان بولدى،
بىز يېڭىمىز چىك ئۇيۇشۇپ، دوستلۇق مىسلى ئەدنان بولدى.

1944 - يىل، 29 - ئاپرىل.

«ئومۇر ئاتقان ئوق»

بىلىم چەكسىز ئوكيانىدۇر، مەنبىسى تولۇق،
بىر ئازغىنا بىلىم ئۆلىمپ بولما كۆڭۈل توق!
ساۋاتسىزلىق مۇدھىش دۇشمەن، ئاڭا چوماق سوق!
جاھالەتتە ئوتۇشكىدىن ئۆچمەن، غايەت قورق،
تەبىەتنىڭ قانۇنىدا ئولمەي ئامال يوق.
قەدىمىلەر شۇڭا ئېيتقان: «ئومۇر ئاتقان ئوق».

ئومۇر ئۇ بەركەتسىز تۇغقاپ كېتىدۇ،
ئەجەل ئۇنى بىر كۈنى تارمار ئېتىدۇ،
ئۇرۇق ـ تۇققان دوستلىرىنى زار يىغلىتىدۇ،
كەتسە ـ كەلمەس مەنزىلىگە بىرىپ يېتىدۇ،
تەبىەتنىڭ قانۇنىدا ئولمەي ئامال يوق،
قەدىمىلەر شۇڭا ئېيتقان: «ئومۇر ئاتقان ئوق».

دوستۇم دىققەت! «ئىجاتكارلار ئەسلا ئولمەيدۇ»،
ئىجاتكارنىڭ شانى يۇكسەك ھېچ كومۇلمەيدۇ،
ئىجات دېمەك، ئاجايىپ گۈل، زادى سۇلىمايدۇ،

ئىجات قىلماي قىممەت ساقلاش مومكىن بولمايدۇ،
تەبىەتنىڭ قانۇنىدا ئولمەي ئامال يوق،
قەدىمىلەر شۇڭا ئېيتقان: «ئۆمۈر ئاتقان ئوق».

توغرى ئىجات قىممىتىڭنى مەڭگۈ ساقلايدۇ،
توغرى ئىجات تارىخىڭنى سۈتتەك ئاقلايدۇ،
توغرى ئىجات ئىگىسىنى ئامما ياقلايدۇ.
توغرى ئىجات ئۇسۇملۇكتۇر ئوسۇپ شاخلايدۇ،
تەبىەتنىڭ قانۇنىدا ئولمەي ئامال يوق،
قەدىمىلەر شۇڭا ئېيتقان: «ئۆمۈر ئاتقان ئوق».

ھاياتىڭدا تىرىش، ئىشلە ئىجادىڭ قالسۇن!
ئىجادىڭدىن پۈتۈن ئامما مەنپەئەت ئالسۇن!
دۈشمەن دىلى ئورتەلسۇن، تالجىقسۇن، تالسۇن!
ئىجاتلىرىڭ تارىخىڭغا، نۇرلۇق ئىز سالسۇن!
تەبىەتنىڭ قانۇنىدا ئولمەي ئامال يوق،
قەدىمىلەر شۇڭا ئېيتقان: «ئۆمۈر ئاتقان ئوق».

يىللارغا سوئال

هەي، هەي يىللار! سوزسىز تىللار توختاڭلارچۇ؟
سوئال سوراي، سىزلەر جاۋاپ قىلساڭلارچۇ؟

كوز ئاچقىچە ئېلىپ قاچقان قانداق نەمە ئۇ؟
هاياتىمنىڭ كوز يېشى ئومۇر ئەمەسمۇ؟

ئومرۇمنى ئوغۇرلىغان ئوغرى سىزلەرغۇ؟
"مەيلى" دەپلا كەڭ يول قويغان مەن بىر بوزەكمۇ؟

هەر بىر يىلدا بىر قېتىم ئوغۇرلۇق قىلىپ،
قاچىسىزلەر قېرىلىقتىن ئالامەت سېلىپ.

تىزگىنىڭلارنى تۇتقۇزماستىن كېتىسىلەر،
ياشلىغىمنىڭ باغرىن كاۋاپ ئېتىسىلەر.

سىلەر كېلىپ ئومرۇمگە قەست قىلغاندا،
مەنبۇ هازىر كۆرەش ئۈچۈن دەل شۇ مەيداندا،

مەن بىلمەن، سىلەر پەقەت ئۇمۇر ئۇغرىسى،
"غاپىل بولماسلىق كېرەك" سوزىنىڭ توغرىسى.

سەن ئۇغرىلار، زادى بىرمۇ تۇتۇلمىغان،
قەستىگىلاردىن ھېچبىر ئىنسان قۇتۇلمىغان.

ساق قالمىدى تاغ يۇرەكلىك پالۋانلارمۇ،
قاخشاپ ئوتتى ھەر بىر ئەسىر داستانلارمۇ.

كېرەك يوققۇ سىلەرنىڭ كەسپىگىلار ئوغرى،
كەسىپ بولغاچقا ئۇزەگىلارغا ئىشىگىلار توغرى.

بەس! ھەي يىللار، سوئالىمغا جاۋاپ بېرىگىلار!
ياكى بارمۇ سوز تاپالماي قالغان يېرىگىلار؟

كوپنى كورگەن، كوپنى بىلگەن يولچى سىزلەرغۇ!
سوزلەگىلەرچۇ؟!...تارىخ سىلەر باسقان ئىزلارغۇ!

ھەي - ھەي يىللار! ھەرگىز مېنى قورقىتالمايسىلەر!
جىسمىم مەيلى، ئىسمىمنى ھېچ يوقىتالمايسىلەر.

جەڭ قىلىمەن كائىناتنىڭ سىرىدىن تېپىشقا،
شەرىپىمنى تائەبەتكە ساقلاپ قېلىشقا.

جەڭ قىلسەن غەيرىتىمدىن ھوسۇل ئېلىشقا،
دۇشمەنلەرنىڭ قەستلىرىنى بىت-چىت قىلىشقا.

ساپ ۋىجدانلار، بۇ يىللارنى ئويلاپ قارىڭلار!
يىللارغا بوزەك بولماي جەڭگە يارىڭلار!

چۈشىنىڭلار، ھەر بىر ئىشنىڭ قايدىسىگە،
كويۇنىڭلار، ۋەتەن، خەلق پايدىسىگە.

سېكۇنت ئۇمۇر غاپىللىقتا دەرىخ كەتمەسۇن،
يىللار، ئايلار، كۈنلەر ئۇنى خاراپ ئەتمەسۇن.

1945 - يىل. يانۋار، ئاقسۇ.

بۇلبۇلنىڭ گۈلگە نالىسى

تۇتىيا بۇلبۇل گۈل ۋەسلىگە بولۇپ مۇشتاق،
زۇلپى رەيھان گۈلىستانغا تارتىپ ئىشتىياق.
كېچىلىرى ئۇيقىسىز ئىچەر خۇنەبە،
تا سەھەر بولغۇنچە ئۇنى كويدۇرەر پىراق.

تەھەممۇل بىرلە بۇلبۇل سۇيۇپ تاڭ سەھەرنى،
سايرار ئىدى گۈلنىڭ ئىسمى تىلىدە ئويناق.
مونىس غۇنچە قامىتىگە خۇشتار ئىدى ئۇ،
يەنى بولسا، ئاي رۇخسارى ئۇنىڭغا ئىناق.

ئىشىتكىن خۇش ناۋاغەمخانە بۇلبۇل نالەسىن،
بى غايەت بولسەن ئەگەر سالساڭ قۇلاق.
ئىستەر ئىدى ئۇ، غۇنچىنىڭ ئېچىلىشىنى،
گۈلى نادان، مەرىپەتسىز، ئىشى ئوخلىماق.

سالسا نەزەر بۇلبۇل ئۇنى قەدىرلەپ،
راۋامۇدۇر ئاشىغنى بى بەھرى قىلماق.

ئەمدى باش ئەگسە ئەگەر، رەنا چىمەن،
بەسى مۇشكۈل ئاڭا بىر قايرىلىپ باقماق.

تەبەسسۇم بىلەن ئەيىپ ئەيلىمەڭلار زىلۋا دەرەخلەر
لاچىن قۇشلار ھالى مەس، ھازىر ئەمەس ساق.
قاراڭ، گۈلستان ئۇ نەھالىنىڭ شوخ نالىسىگە،
تىلى زەپەر، سوزى گوھەر مەھرىدۇر قاياق.

تاماشا ئەيلەڭىز، مەرت بۇلبۇل جەۋلانىگە،
ئەيتۇر گۈلۈم ياشنا ئەپچىل ئويغان، چورەڭگە باق.
سۇلۇپتۇ نەۋ باھاريڭ پېتىپسەن ئوقۇبەتكە،
ئوس، كۈل، نۇرلان، غۇربەتكە پېتىپ سۇلاشما مۇنداق.

گۈل نازىنىن پىراق شەمئىدە بۇلبۇلۇڭ جۇنۇن،
ئىلمىي ھىكمەت چىمەندە سازىڭنى چال ئويناق.
مۇھەببەت گۈلزاربدا خىسلىتىڭنى قىل جارى،
"بەخت" بۇلبۇلنى شېخىڭغا قوندۇرما، لېكىن بولما تاق.

دىدى چىن تۇتىيا، قامەتلىك بۇلبۇل،
بولمىدى ياش غۇنچەم رۇخسارى گۈل سىياق.
ئەي، خۇش نىسار لالە گۈل پەندىيات قىلغىل،
يات بولسۇن ساڭا زۇلپۇڭگە تەمەننا قىلماق.

1945 - يىل، 30 - يانۋار، ئاقسۇ.

دىلىبرىمگە

ئاق دىلىبرىم، ساق دىلىبرىم، تاق دىلىبرىم،
مەن ساڭا بىر سوز ئېيتاي، باق دىلىبرىم.

دىل ئازاردىن ھەممە يىزار، ئاڭلا دىلدار،
زىنھار - زىنھار قىلما ئىنكار ئامراق دىلىبرىم.

چاققان ئاققان، دىلغا ياققان ئېقىن سۇلاردەك،
ئەخلاق مورات مەنزىلىگە باق دىلىبرىم.

ھىممەت قىممەت، قىممەت ھىممەت، بۇ سوز ھىكمەت،
ھىممەت بىلەن قىممەتلىك بول ئاپاق دىلىبرىم.

دىيانەتلىك باغ ھەم تاغدا ئوخشاش ئېزىز،
خىيانەتنىڭ قەسىرلىرى داق دىلىبرىم.

"ئىنساپتىن - ساپ" جۈملىسىنى تەپەككۇر قىل،
ئىنساپلىقنىڭ دىيانىتى ساق دىلىبرىم.

ئۇخلاپ ياتما، هوشسىز قاتما غەيرەتلىك بول،
ئەل خىزمىتى سەن ھەم ماڭا مۇشتاق دىلبىرىم.

كۆڭلۈم سويگۈ سوھبىتىگە تەلپۈنۈپ تۇرار،
بولغىن سوھبەت بەزمىسىگە ئىشتىياق دىلبىرىم.

ئېزىزىنىڭ مۇھەببىتى ۋاپاغا مۇھتاج،
سەن بول ۋاپا ئالىمىگە ئىناق دىلبىرىم.

1945 - يىل، مارت، ئاقسۇ.

ئولمەسۇن

پاك ئىنسانلار، ساپ ۋىجدانلار ھېچ ئولمىسۇن،
قەدىردانلا، مېھرىۋانلار ھېچ ئولمىسۇن!

چاققان - چاققان، ئالغا ئاققان، ئەلگە باققان،
دىلغا ياققان غەيۇرانلار ھېچ ئولمىسۇن!

خەلق ئۈچۈن، خىسلەت ئۈچۈن، نىيەت ئۈچۈن،
ئىپپەت ئۈچۈن چېلىشقانلار ھېچ ئولمىسۇن!

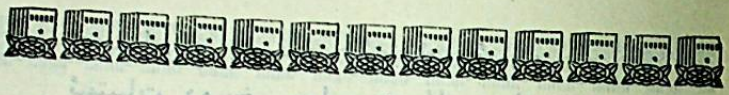
باتۇر يۈرەك، كۆچلۈك بىلەك، نۇرلۇق تىلەك،
قىممەت ئىستەك پەھلىۋانلار ھېچ ئولمىسۇن!

كۆڭلى ئادىل، دىلى دادىل، ئۆزى قابىل،
ھەققە مايىل پاك ئىنسانلار ھېچ ئولمىسۇن!

ئەلگە ئامراق، ئالىي ئەخلاق، دىلى ساپ ئاق،
ناموسى ساق قەھرىمانلار ھېچ ئولمىسۇن!

قەلبى لىق نۇر، ئىلمى چوڭقۇر، مۇتەپەككۇر،
تۈيغۇن - سەزگۈر ئېزىزانلار ھېچ ئولمىسۇن!

1945 - يىل، مارت، ئاقسۇ.

يىگىت

يىگىت بولساڭ چىن ئويلان ھەر بىر تەرەپنى،
ئويلا ئوزەڭ بۇگۈن ئەشۇ ناموس - شەرەپنى.

ۋەتەن ئۈچۈن كۆرەش قىل، ۋىجدانسىز بولما!
سەزگۈرلىكنى ئەلا بىل، غەپلەتكە تولما!

ئىتتىپاقنى مەھكەملەپ ئىلگىرى چاما،
بۇگۈن خەلق كوزلىگەن تىلەكنى قاما.

بىرلەشمىگەن كىشىلەر ۋەيران بولىدۇ،
يول تاپالماي بېشى قېتىپ ھەيران بولىدۇ.

ئالدىراڭغۇ، ھولولوپتىن، مەڭگۇ يىراق بول،
سەۋرى قىلساڭ سەن ئۈچۈن ئوچۇقتۇر كەڭ يول.

تەكەببۇرلۇق كىشىگە ئەڭ ياماڭ زەھەر،
ئامان تىلە ئېنىقلىدىن شامدىن - تا سەھەر.

چېقىمچىلىق دۇنيادا بەك ئوسال قىلىق،
زادى - پەقەت ئەمەستۇر ئۇ ئىنسانچىلىق.

تەدبىرلەرگە پىرىنسىپ ئېھتىياج ئىرۇر،
ئېھتىياج دەرىخى مول - ھوسۇل بېرۇر.

ۋەھشى دۇشمەن قوللانغان تەدبىرلەرنى بىل!
ئەگەر مۇكەممەل تەدبىر بىلەن سەن ئۇنى رەت قىل!

باتۇرا نىيەتتە قەتئى ئالغا باس!
كوپچىلىكتىن ئايرىلما ئۇتۇق ساڭا خاس!

ئېقتىن سۇدەك ھەر دايىم توختىماستىن ئاق!
يولدا پۇتلاش توغانلارنى ئۇركەش بىلەن چاق!

ۋەتەن بىلەن خەلقنى دۇشمەندىن ساقلا!
ئەزىز ۋەتەن تارىخىنىڭ نومۇسىن ئاقلا!

ھەر نەرسىدىن ئالى بىل چىلىش - مېھنەتنى،
كۇرەش بىلەن يوقاتقىن ئەسكى ئىللەتنى.

ھەققانىلار خىزمىتى ئۇتۇغلۇق بولسۇن،
ۋىجدانسىزلار تۇركۇمى ھەسرەتكە تولسۇن.

ئەي ئېزىزى، ۋىجدانسىز ئادەملەردىن قاچ!
ۋىجدان بىلەن جەڭ قىلىپ تارىخقا نۇر چاچ!

1945 - يىل، 14 - ئاپرىل، ئاقسۇ.

ئوينا...

(بىر ئۇسۇلچىغا خىتاپ)

تۇرالماستىن بى قارار خەلق، چىقىپ شا دۇ - خۇرامان ئوينا!
سەن سەھنىدە ئېچىلغان گۈل، كەك سەھنىدە ھەريان ئوينا!
سەھنە ئىچى جەك مەيدانى، بۇ مەيداندا چاققان ئوينا!
ئويون بىلەن ھورمەت تاپتىك، بۇ ئىش شەرەپ ھەم شان ئوينا!
تاۋۇس كەبى ھەر تەرەپكە قىلىپ ھەر دەم جەۋلان، ئوينا!

ۋاختى ئويۇن چاغلىرىدا سەن پەرىشان قىلىپ چاچىنى،
يېڭى چىققان ئايدەك قىلىپ قوندۇز كەبى قەلەم قاشنى،
ئويۇنىڭنىك شوخ يېرىدە ئېغاڭلىتىپ ئالتۇن باشنى،
شوخلۇق بىلەن ھەر بىر كوزدىن توكۇپ دانە - دانە ياشنى،
باققانلارنىك كوزلىرىنى قىلىپ زارۇ ھەيران، ئوينا!

روشەنلىكتە چولپان كەبى يانار سېنىڭ شەھلا كوزۇڭ،
مىسلى ئون توت كۈنلۈك ئايدەك نۇر ياغدۇرار تولغان يۈزۈڭ،
جانغا راھەت، دىلغا لەززەت ئۇيناپ تۇرۇپ قىلغان سوزۇڭ،
ھەر ئەزايىڭ ئوز جايىدا، دېمەك كامىل پىشقان ئوزۇڭ،
قامىتىڭدىن خىجالەتتۇر لالە بىلەن رەيھان، ئوينا!

سەنئەت ئۇچۇن بەڭ تىرىشچ غەيرەت بىلەن مەقسەتكە يەت!
سەنئەت ئۇچۇن بەڭ تىرىشچ تارىخىڭنى شەرەپلىك ئەت!
سەنئەت ئۇچۇن بەڭ تىرىشچ خەلقىڭ ئۇچۇن خىزمەت كورسەت!
سەنئەت ئۇچۇن بەڭ تىرىشچ ئىجادىڭنى قالدۇرۇپ كەت!
سەنئەت ئامىمە ئۇچۇن دەپ بىل، سەنئەت ئەلگە ئىھسان، ئوينا!

ۋۇجۇدىڭنى ئەخلاق بىلەن ھەر دايىما تاھىر① قىلغىن!
سەن ئوزەڭنى كۈندىن - كۈنگە ھىممەت بىلەن ماھىر قىلغىن!
ئىجادىڭنى ئايىماستىن ھەر ئويۇندا زاھىر قىلغىن!
دىلىڭنى ساپ - ساپا قىلىپ يامانلىققا قاھىر② قىلغىن!
شۇنداق قىلساڭ، بولار سەن شات ئەل ئىچىندە خۇرامان، ئوينا!

---

① تاھىر — پاك.
② قاھىر — غەزەپ.

چىلىنغان سازلار سەن ئۇچۇندۇر، ئوينا! ئاۋام قاراپ تۇرسۇن،
شوخلۇق بىلەن كۈلۈپ ئوينا! خۇلقىڭ ئەلگە ياراپ تۇرسۇن،
داڭقىڭ سېنىڭ ئەل ئاغزىدا شەمۇ - شەگە تاراپ تۇرسۇن،
بۇلبۇللارنىڭ زوقى كېلىپ باغدا ئۇمۇ سايراپ تۇرسۇن،
ئېزىزى دەر ئەدەپ ھايا ئۇچۇن ئېچىپ چىن ئان، ئوينا!

1945 - يىل، ماي، ئاقسۇ.

بۇرادەرلىمگە

قەتتى ئالغا باس، ئەلنى ياران قىل!
ئۇتۇق ساڭا خاس، ئىشنى ئوبدان قىل!
زۇلۇم سازىنى، جاپا كارىنى،
كۆلپەت داغىنى چوقۇم يەكسان قىل!

ھەقىقەت ئۈچۈن، ئادالەت ئۈچۈن،
ۋەتىنىڭ ئۈچۈن جانىنى قۇربان قىل!
كوئۇللەر ئارا قالمىسۇن قارا،
سىناشقا يارا ھەقنى مىزان قىل!

غاپىللىقتىن قاچ، كوزۇڭنى چوڭ ئاچ،
ئەقلىڭدىن نۇر چاچ، ئىلھام سەيلان قىل.
قارا كۆنلەرگە، مۇدھىش تۈنلەرگە،
ۋەھشى ئەللەرگە نەپرەت بايان قىل!

شىجائىتىڭدىن، رىيازىتىڭدىن،
شاپائىتىڭدىن دەريا راۋان قىل!

روشەن كوز بىلەن، ئوتكۇر سوز بىلەن،
ئاپپاق يۈز بىلەن ياشاشنى ئانت① قىل!

نۇرلۇق ئەز بەسىپ، ياۋ يولىن كېسىپ،
يېڭىپ گۈل قىسىپ، جاننى ئامان قىل!
تەر توكۈپ ئىشلەپ، ھالال نان چىشلەپ،
يېڭىنى تىكلەپ، چولنى بوستان قىل!

ئاقىل كىشىنى كوپنىڭ ئىشىنى،
خەلق ئىچنى ئىلمىي ئىرپان قىل!
ۋىجدان ساقلاشقا، نومۇس ئاقلاشقا،
ھەقنى ياقلاشقا دىلنى ئورگان قىل!

يىراقنى كوزلەپ، ھەققانى سوزلەپ،
كوڭۈلنى تۇزلەپ، تارىخنى شان قىل!
ئىزىزى چاققان، يېڭىنى تۇرۇپ،
ئازاتلىقنى تاپ، دىلنى قورغان قىل!

1945 - يىل، ماي.

① ئانت — قەسەم.

قەلەمگە خىتاپ

ئوتكۇر قەلەم،
ئەركىن يۇر.
باشلا تەسۋىر
ھەق يولدا قىل زىكىر.
خوش مەرھابا تېگىدىن،
پاك نوسرەت چاچ،
سەھىپىلەر گۇللەت،
ئالەمگە ئات غۇلاچ.
تارىخ يۇزىدە،
لاۋىلدار بىر نۇر.
ئۇ، ھەممىدىن ساپ ئىرۇر.
ئەنە ئالدىڭدا
پاقىرار سۇبھى زىبا،
قانات يايماقتا،
سەييارە توتىيا.
سائادەت گۇلزارىنى،
ياراتقان ئاپتاپ.

بىلسەڭ ئۇ، ئىنقىلاپ،
بەخت مۇنبىرىگە،
بەردى كۇمۇش بىلەن زىننەت.
باتۇر يىللارنى قۇچۇپ،
تاپتى زۇمرەت.
ئاغدۇرۇپ زۇلمەتنى،
تاڭدىن چاشتى زەپەر.
ئەنە!
خۇش ھاياتتىن بەردى خەۋەر ...
بىزگە ياغدى ھمدايەت،
تۇغۇلدى لاتاپەت.
ئوينايمىز ...
ئەتە شاتلىق توي ...
چۇنكى،
يوقالغۇسى شۇم زۇغۇي.
ئۇ باھادىر قۇدرىتى؛
ئۇ جەسۇر غەيرىتى.
ئىنقىلاپ ئىجاتچىسى،
ئۇلۇغ ئادەم.
شۇڭلاشقا
شوھرەت تاپتى.
ۋەتىنىم؛
گۈزەل بىر باغ.
نۇر چاچماقتا،

ئۇلار ياندۇرغان چىراغ.
مەرمەر تۇپرىغىمىزدا،
چېچەك ئاتقۇسى—
زۇلپى رەيھان،
ئەي، ئالماس قەلەم!
ئوتمۇش،
كەلمىشتىن قىل ھىكايە.
ھە ...
سېنىڭ ئىلھامىڭ،
تۇگىمەس بى نھايە ...

1945 - يىل، ئاقسۇ،

پارچىلار

بۇگۈن بىزدە تىلسىز يۈرگەن —
كىشى بۇلار ئەتە بۇلبۇل.
نۇرلار چېچىپ، چىقسا قۇياش،
شوخ ئېچىلار باغلاردا گۈل.

بەخت ئىزلەپ تىنەپ يۈرگەن،
چىلىش بىلەن بەخت تاپار.
ئەرك ئىزلەپ ھەسرەت يىگەن،
ئەتە چوقۇم ئەركىن ياشار.

1945 - يىل

比拉力艾则孜诗选　（维吾尔文）

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市解放路306号）
新疆新华书店发行　新疆新华印刷厂印刷
787×1092毫米　32开本 2.375印张 2插页
1981年11月第1版　1982年2月第1次印刷
印数：1——6,000

统一书号：M10098·560　定价：0.17元

مۇقاۋىنى لايھىلىگۈچى: ئەكبەر پەيزۇللا

2

号：M10098·560
定 价：0.17元